

Автаркія політична (від грец. *autarkeia* – самозабезпечення) — сукупність заходів і засобів, які використовуються державними та політико-недержавними суб'єктами, що спрямовані на відокремлення політ. ін.-тутів з метою створення замкнутої політ. системи, окремих її орг. структур, їх видів, добровільна чи вимушена ізоляція від світу. Поняття самодостатності держ. можна спостерігати на прикладі Греції, військової демократії Спарти, торгових Афін і імператорського Риму. В той же час **А.** було надано статус економічної категорії, яку виробили елліни. У Платона і Аристотеля, а потім й у стоїків принцип **А.** означав не стільки ідеал госп. незалежності давньогрецького полісу, скільки моральний ідеал духовної самодостатності мудреця й, ширше, — людини взагалі. Тому «автаркій» насправді може існувати дуже багато, і примат лише її економічного виміру не пояснює всю складність феномена. Термін **А.** у Фукидіда означав політичну та економічну незалежність країни від інших держав. Термін «**А.п.**» часто вживається в розумінні прагнення до відособлення, схильності до вузького намісництва.

У ряді держав дотримувалися **А.п.** з ідеологічних мотивів. Приклад **А.п.** — політика фашистських режимів у Німеччині та Італії, де в процесі підготовки до війни ставилося завдання досягти самозабезпечення стратегічними ресурсами. Гітлер постійно заявляв, що Німеччина прагне до **А.**, а німецька достатність повинна виходити з військових міркувань. Третій рейх повинен стати несприйнятливим до блокад, подібним до тих, які обтяжували Німеччину під час 1-ої світової війни.

Шлях США також багато в чому почався саме з автаркічних тенденцій — спочатку геополітичним відокремленням від Англії, а потім — формуванням ізоляціоністської доктрини Монро 1823 р. У посланні до Конгресу президент США Джеймс Монро дав зрозуміти, що будь-яку спробу втручання європейських держав у справи країн Американського континенту «...Сполучені Штати будуть відтепер розглядати як ворожий по відношенню до них політичний акт». Тим самим до епохи президента Вудро Вільсона США розвивалися виключно як відокремлений великий простір, чії нац. інтереси не виходили за межі Америк. континенту. Але на нинішньому етапі розвитку глобальні процеси економ. та політ. інтеграції в умовах неоднорідності простору світового ринку, перетворення ТНК у своєрідних «світових економічних жандармів» роблять існування «чистих» моделей **А.п.** практично неможливим. У сучасному світі більш-менш послідовними системами **А.п.** залишилися лише Північна Корея з її ідеолог. самодостатністю «чучхе» і Куба. Все зростаюча ескалація напруженості підштовхує до **А.п.** Іран. Політика **А.** проводилась і в СРСР сталінським керівництвом. Перевагами є максимально можливе самозабезпечення й самоізоляції від небезпечних впливів процесів глобалізму, сподівання на власні сили й засоби. Недоліками є можливе невинуватене сподівання на надмірну самостійність, порушення стійких зв'язків.

Види **А.п.**: абсолютна **А.** — будується закрита тоталітарна економіка; **А.** експансії (або нац. переваг) — вибираються певні напрямки економіки, всі зусилля спрямовуються на розвиток цих напрямків; **А.** внутрішньополітична — виражається в існуванні суперечності між центром і регіонами, їх окремими елементами; **А.** цивілізаційна (незалежна політика, самобутність й індивідуальність до глобальних інтеграційних процесів); **А.** зовнішньополітична (нейтралітет країни) і **А.** внутрішньополітична (прагнення до суверенізації і сепаратизму окремих районів і територій усередині д-ви); **А.** геополітична; **А.** етнічна (існування самобутніх етно-конфесійних громад, а також рухів і соц. груп; **А.** духовна (автаркія Церкви як принципова інаковість і паралельна суб'єктність по відношенню до цього світу — «Царство моє не від світу цього»).

Якщо керівництво та управління у країні традиційно здійснюється «зверху», то авторитарно-центристська модель такої дії, за всі її прагнення до демократії, продовжує носити етатистський характер, що перешкоджає процесу становлення самоврядування «знизу», ініціативи громадян, їх реальної, вільної й самостійної діяльності.

Регіональна А. — має наслідком протиставлення нац.-територіальних і адм.-територіальних утворень, абсолютизації власних можливостей і здібностей вирішувати всі сусп.-ні проблеми, до розриву політ. і духовних зв'язків між суб'єктами, впровадження та панування політики «опори на свої власні сили» без урахування необхідних інтеграційних процесів. В результаті розривається єдина держ. тканина життя, і політ. еліти на всіх рівнях не інтегрують інтереси мас в усвідомлено ціле соц. і політ. співтовариство людей, а дезінтегрують їх. Відсутність досвіду демократичного розв'язання проблем, демократичного менталітету, поверхневе захоплення демократією, неповажне ставлення до правових і моральних норм призводять до розгулу анархії, безладу, регіональної А.

Стратегією закритості можуть скористатися тільки потужні країни. Якщо слаборозвинена країна або країна, економ. якої знаходиться у кризовому стані, не може скористатися перевагами відкритості, то вона вдається до стратегії А. Сучасна А., якщо їй дозволяють ресурси, завжди прагне «розсунути» власні політ. кордони до масштабу закритого військового чи економ. блоку. У сучасному світі життєздатна лише та А., яка еволюціонує в метаавтаркію цивілізацій, континентальних геополіт. блоків і культур. Це А. великих просторів — логічний підсумок розвитку автаркійних політ. та економ. моделей. Наприклад, сьогоднішня Росія рухається саме цим шляхом, стаючи ініціатором створення і головною сполучною ланкою таких закритих для зовнішнього впливу організацій, як ЄвразЕС, ШОС. Автаркійні тенденції виявляються і в діяльності Євросоюзу, особливо останнім часом, коли об'єднана Європа поступово зупиняє нестримне зростання власної інтеграції на схід і починає все більше замикатися. /В. Корнієнко/